

3

Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΑΤΟΜΩΝ
ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

/

THE ACCESS AND PARTICIPATION OF DEAF AND HARD OF HEARING PERSONS
IN CULTURAL CENTRES
THE CASE OF MUSEUMS

Μάγδα Νικολαράιζη / Magda Nikolarazi*

ABSTRACT

Museums and other cultural centres are considered as open places, which aim to promote the active participation of all visitors. Nevertheless, it is quite challenging for museums to consider and address the multidimensional needs of their visitors. As a result, many visitors face accessibility barriers, which exclude them from participating in the museum programs and activities. The aim of this paper is to describe the communication barriers that deaf and hard of hearing persons (DHH) face regarding their access to museums. DHH persons constitute a heterogeneous population with diverse language and communication preferences. In the current paper, there is a

*Η Μάγδα Νικολαράιζη είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής - Αγωγής Κωφών στο Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής και Επιστημονική Υπεύθυνη της Δομής Πρόσβασης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. mnikolar@uth.gr

MuseumEdu 5 / October 2017, pp. 55-66.

Copyright © 2017 by Museum Education and Research Laboratory, University of Thessaly.
All rights of reproduction in any form reserved.

description of the communication styles of DHH persons and the basic principles that need to be applied within museums, which aim to include DHH visitors. Additionally, a few examples are provided of museums around the world, which follow inclusive practices and make efforts to enhance the access of DHH visitors.

Magda Nikolarazi is Associate Professor in Special/Inclusive Education - Education of the Deaf at the Department of Special Education and Coordinator of the Accessibility Centre, University of Thessaly, Greece. mnikolar@uth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι χώροι πολιτισμού, ειδικά τα μουσεία, αποτελούν ανοιχτούς χώρους που απευθύνονται σε όλα τα άτομα και μέσα από το σύγχρονο ρόλο τους ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή των επισκεπτών τους και την παροχή αλληλεπιδραστικών εμπειριών. Ωστόσο, παρόλο που ένας από τους βασικούς στόχους των μουσείων είναι η συμμετοχή όλων των ατόμων, συχνά δεν λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές ανάγκες των επισκεπτών και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν αναφορικά με την πρόσβασή τους, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό πολλών ατόμων από τους χώρους και τις δράσεις των μουσείων. Στο επίκεντρο αυτού του άρθρου βρίσκονται τα κωφά και βαρήκοα (κ/β) άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια στη γλωσσική και επικοινωνιακή τους πρόσβαση στα μουσεία. Στο πλαίσιο αυτού του άρθρου περιγράφονται οι ετερογενείς επικοινωνιακές ανάγκες των κ/β ατόμων και οι βασικές αρχές και πρακτικές που πρέπει να διέπουν τη λειτουργία ενός γλωσσικά και επικοινωνιακά προσβάσιμου μουσείου αναφορικά με τα κ/β άτομα. Επίσης, παρουσιάζονται κάποια μουσεία στα οποία εφαρμόζονται πρακτικές που ενισχύουν την πρόσβαση των κ/β ατόμων.

Εισαγωγή

Τα κωφά καθώς και τα βαρήκοα (κ/Β) άτομα¹ αποτελούν έναν ανομοιογενή γλωσσικά πληθυσμό. Κάποια άτομα επικοινωνούν σε μία φυσική νοηματική γλώσσα (π.χ. ελληνική νοηματική γλώσσα, γαλλική νοηματική γλώσσα, κ.λπ.), άλλα άτομα επικοινωνούν προφορικά (π.χ. Ελληνικά, Αγγλικά, κ.λπ.) και άλλα άτομα συνδυάζουν τον προφορικό λόγο με νοήματα. Οι γλωσσικές προτιμήσεις των κ/Β ατόμων είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, όπως των οικογενειακών, σχολικών και κοινωνικών εμπειριών τους, καθώς και της ηλικίας εμφάνισης και διάγνωσης της απώλειας ακοής και του βαθμού λειτουργικής ακοής τους (Leigh 2008· Marschark, Lang & Albertini 2002· Νικολαραϊζή 2011· Yoshinaga-Itano 2004).

Για παράδειγμα, τα βαρήκοα άτομα έχουν υψηλό βαθμό λειτουργικής ακοής, προσλαμβάνουν ακουστικά ερεθίσματα μέσω της ακοής τους με τη βοήθεια ακουστικών συσκευών, όπως τα ακουστικά ή τα κοχλιακά εμφυτεύματα, και συνήθως επικοινωνούν προφορικά. Τα κωφά άτομα δεν έχουν υψηλό βαθμό λειτουργικής ακοής και η επικοινωνία είναι εφικτή μέσω οπτικών τρόπων, όπως μέσω μίας φυσικής νοηματικής γλώσσας, της χειλεανάγνωσης, ή ενός συνδυασμού χειλεανάγνωσης και νοημάτων. Επίσης, ανεξάρτητα από το βαθμό λειτουργικής ακοής ενός ατόμου οι οικογενειακές, σχολικές και συνολικά οι κοινωνικές εμπειρίες των κ/Β ατόμων παίζουν σημαντικό ρόλο στις γλωσσικές προτιμήσεις τους και επίσης στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους.

Κάποια κ/Β παιδιά μπορεί να μεγαλώσουν σε μία οικογένεια τα μέλη της οποίας επικοινωνούν σε μία φυσική νοηματική γλώσσα, ενώ άλλα παιδιά μπορεί να μεγαλώσουν σε μία οικογένεια όπου η επικοινωνία γίνεται προφορικά ή με την ταυτόχρονη χρήση προφορικού λόγου και νοημάτων. Κάποια άτομα μπορεί να φοιτήσουν σε ένα γενικό σχολείο όπου αλληλεπιδρούν κυρίως με ακούοντα παιδιά, εκτός και εάν στο ίδιο σχολείο φοιτούν και άλλοι κ/Β μαθητές. Άλλα άτομα μπορεί να φοιτήσουν σε ένα ειδικό σχολείο κ/Β μαθητών όπου αλληλεπιδρούν με άλλα κ/Β παιδιά και επικοινωνούν σε μια νοηματική γλώσσα ή προφορικά, ή προφορικά με την ταυτόχρονη χρήση προφορικού λόγου και νοημάτων (Easterbrookes & Baker 2002· Leigh 2008· Marschark, Lang & Albertini 2002· Νικολαραϊζή 2011).

Τα κ/Β άτομα που μεγαλώνουν και φοιτούν σε ένα περιβάλλον όπου αλληλεπιδρούν σε μία νοηματική γλώσσα διαμορφώνουν ταυτότητα Κωφού, δηλαδή γίνονται μέλη της κοινότητας των Κωφών, επικοινωνούν σε μία νοηματική γλώσσα και συναναστρέφονται με άλλα Κωφά άτομα. Τα κ/Β άτομα που μεγαλώνουν σε ένα περιβάλλον όπου επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν κυρίως προφορικά διαμορφώνουν συνήθως ταυτότητα ακουόντων, αισθάνονται πιο κοντά στους ακούοντες και συναναστρέφονται με ακούοντες. Τέλος, κάποια κ/Β άτομα μπορεί να διαμορφώσουν δι-πολιτισμική ταυτότητα, δηλαδή να συναναστρέφονται με άνεση με ακούοντα και με Κωφά άτομα και

να επικοινωνούν και στις δύο γλώσσες (π.χ. είτε στην ελληνική γλώσσα είτε στην ελληνική νοηματική γλώσσα). Τέλος, υπάρχουν κ/Β άτομα που νιώθουν περιθωριοποιημένα, δεν έχουν κάποια ταυτότητα και δεν επικοινωνούν καλά σε καμία γλώσσα (Bat-Chava 2000· Foster & Kinuthia 2003· Nikolaraizi 2007· Nikolaraizi & Hadjikakou 2006).

Η διαφορετικότητα των εμπειριών, των γλωσσικών προτιμήσεων και των ταυτοτήτων των κ/Β ατόμων συνιστά ένα γλωσσικά ετερογενή πληθυσμό και τα μουσεία και οι χώροι πολιτισμού καλούνται να λάβουν υπόψη αυτή τη διαφορετικότητα κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεών τους.

Η έννοια ενός προσβάσιμου μουσείου αναφορικά με τα κ/Β άτομα

Η διαμόρφωση προσβάσιμων προγραμμάτων και δράσεων μέσα σε μουσεία και ευρύτερα σε χώρους πολιτισμού για κ/Β αποδέκτες απαιτούν την γνώση και εφαρμογή βασικών αρχών και πρακτικών οι οποίες παρουσιάζονται στο πλαίσιο αυτού του άρθρου. Οι πρακτικές αυτές προτείνονται με βάση: α) τη γλωσσική και πολιτισμική ετερογένεια των κ/Β ατόμων και τις βασικές αρχές που ακολουθούνται σε χώρους τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης (Johnson κ.η.· Jumma 2009· Νικολαράϊζη 2011, 2013· Nikolaraizi, Vekiri & Easterbrooks 2013· White book κ.η.), και β) τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και του καθολικού σχεδιασμού που υποστηρίζουν την ποικιλία και την ευελιξία στην παρουσίαση της γνώσης, στην εμπλοκή και συμμετοχή των ατόμων που εμπλέκονται σε μία επικοινωνιακή ή μαθησιακή διαδικασία, και στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος (Rose 2001· Tomlinson 1995, 1999).

Περιβάλλον

Η δημιουργία ενός προσβάσιμου περιβάλλοντος για τα άτομα που είναι κ/Β αναφέρεται καταρχήν στον φωτισμό και στις ακουστικές συνθήκες του χώρου. Σε πολλούς εκθεσιακούς χώρους ο φωτισμός είναι ιδιαίτερα χαμηλός, ειδικά όταν υπάρχουν εκθέματα που πρέπει να προστατεύονται από το έντονο φως. Ωστόσο, τα άτομα που είναι κ/Β, είτε επικοινωνούν προφορικά είτε σε μία νοηματική γλώσσα, στηρίζουν την επικοινωνία τους στην όρασή τους και χρειάζεται να έχουν καθαρή οπτική επαφή είτε με τον ομιλητή είτε με τον διερμηνέα. Σε κάθε εκθεσιακό χώρο μπορούν να υπάρχουν φορητοί φακοί ή φώτα σε συγκεκριμένα σημεία που θα χρησιμοποιούνται για τους επισκέπτες που είναι κ/Β. Αναφορικά με το ακουστικό περιβάλλον, το οποίο παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για τα άτομα που αξιοποιούν τη λειτουργική τους ακοή, χρειάζεται να είναι όσο το δυνατόν λιγότερο θορυβώδες (RNID 2001). Επίσης, βασικό ρόλο στην καλύτερη πρόσβαση στα ακουστικά ερεθίσματα έχουν τα ακουστικά βοηθήματα τα οποία σε συνδυασμό με τα προσωπικά ακουστικά βοηθήματα (ακουστικά ή κοχλιακά εμφυτεύματα) που τα κ/Β άτομα χρησιμοποιούν, μπορούν να είναι μόνιμα

εγκατεστημένα ή να είναι φορητά και να δανείζονται στους επισκέπτες ώστε να βελτιώσουν την πρόσληψη των ακουστικών ερεθισμάτων. Αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τα άτομα με υψηλό βαθμό λειτουργικής ακοής (Proctor 2005).

Εκτός από το φωτισμό και την ακουστική ενός χώρου η διαμόρφωση ενός προσβάσιμου μουσείου απαιτεί την εφαρμογή αρχών και την αξιοποίηση μέσων και εργαλείων που ενισχύουν την επικοινωνιακή και γλωσσική πρόσβαση των κ/β ατόμων (Νικολαραϊζή 2011· Stewart & Kluwin 2001· White book κ.η.).

Επικοινωνία

Η πρόσβαση των κ/β ατόμων αναφέρεται κυρίως στην επικοινωνιακή τους πρόσβαση κατά τη διάρκεια όλων των δράσεων που λαμβάνουν χώρα μέσα σε μουσεία και χώρους πολιτισμού. Μία βασική αρχή είναι η διατήρηση της οπτικής επαφής και προσοχής ανεξάρτητα από τη γλώσσα επικοινωνίας, δηλαδή είτε η επικοινωνία γίνεται σε μία νοηματική γλώσσα είτε προφορικά είτε συνδυάζοντας τον προφορικό λόγο με νοήματα. Η απώλεια οπτικής επαφής (π.χ. εάν κάποιος γυρίσει την πλάτη του, κοιτάξει προς άλλη κατεύθυνση, βάλει το χέρι του στο στόμα) θα αποκόψει την επικοινωνία. Επίσης, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη πως η χειλεανάγνωση, σε περιπτώσεις προφορικής επικοινωνίας, δεν επιτρέπει την 100% πρόσληψη της γλωσσικής πληροφορίας και η αποτελεσματικότητά της απαιτεί κανονικό ρυθμό ομιλίας, μικρές παύσεις μεταξύ των φράσεων κατά τη διάρκεια της ομιλίας, μικρή ροή των πληροφοριών και χρήση απλών και μικρών προτάσεων (NDCS 2017).

Εάν ο επισκέπτης επικοινωνεί σε μία νοηματική γλώσσα (π.χ. ελληνική νοηματική γλώσσα), τότε το προσωπικό του μουσείου θα πρέπει είτε να γνωρίζει την ελληνική νοηματική γλώσσα (ΕΝΓ) είτε να υπάρχει δυνατότητα διερμηνείας στην ΕΝΓ. Οι ξεναγήσεις σε μία νοηματική γλώσσα αποτελούν μία από τις υπηρεσίες που παρέχονται σε κ/β επισκέπτες μουσείων, αντίστοιχα με τις ξεναγήσεις σε μία ομιλούμενη γλώσσα. Επίσης, οι ξεναγήσεις μπορεί να είναι ζωντανές ή μαγνητοσκοπημένες μέσω φορητών οδηγών. Η ξεναγήση σε μία νοηματική γλώσσα είναι μία απαιτητική και μεγάλης διάρκειας χρονική διαδικασία. Η απόδοση πολλών εννοιών γίνεται περιφραστικά και με τη χρήση παραδειγμάτων, το οποίο απαιτεί πολύ καλή προετοιμασία, γνώση της γλώσσας και του θέματος. Αυτή η διαδικασία απαιτεί την αφιέρωση αρκετού χρόνου σε μία ξεναγήση. Επιπλέον, η μεγάλη χρονική διάρκεια οφείλεται και στην ανάγκη διαδοχικής παρακολούθησης του ξεναγού και του εκθέματος. Είτε η ξεναγήση γίνεται σε μία νοηματική είτε σε μία ομιλούμενη γλώσσα (π.χ. ΕΝΓ ή Ελληνικά αντίστοιχα), το κ/β άτομο δεν μπορεί να κοιτάξει ταυτόχρονα δύο οπτικά ερεθίσματα δηλαδή τον ξεναγό και το έκθεμα. Για παράδειγμα, ο ξεναγός θα περιγράψει κάτι και στη συνέχεια θα παροτρύνει τους επισκέπτες να παρατηρήσουν ή να εμπλακούν σε μία δράση (Chin & Reich 2006· Proctor 2005).

Επικοινωνιακά μέσα και εργαλεία

Η χρήση οπτικών μέσων και εργαλείων, όπως τα βίντεο με υπότιτλους, οι εικόνες, τα διαγράμματα και ο γραπτός λόγος μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να βοηθήσουν την επικοινωνία και την καλύτερη κατανόηση των πληροφοριών. Ωστόσο, χρειάζεται να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο γλωσσικό περιεχόμενο των γραπτών πληροφοριών ώστε να ανταποκρίνεται στο αναγνωστικό επίπεδο των κ/β ατόμων που ενδέχεται να είναι χαμηλό λόγω των φτωχών γλωσσικών τους εμπειριών και της περιορισμένης πρόσβασης στη γλώσσα και στην επικοινωνία (Νικολαραϊζή 2011· Nikolaraizi & Theofanous 2012· Nikolaraizi, Vekiri & Easterbrooks 2013). Εξαιτίας αυτών των αναγνωστικών δυσκολιών έχουν διαπιστωθεί δυσκολίες με την ανάγνωση και κατανόηση των υπότιτλων στα βίντεο ή και γενικώς των γραπτών πληροφοριών που καλούνται να διαβάσουν τα κ/β άτομα κατά την επίσκεψή τους σε ένα μουσείο και την εμπλοκή τους σε κάποια από τις δράσεις του (Chin & Reich 2006).

Επίσης, η χρήση φορητών οδηγών δίνει τη δυνατότητα πολυμεσικών ξεναγήσεων ώστε ο χρήστης να μπορεί να επιλέξει τον τρόπο ή ένα συνδυασμό τρόπων παρουσίασης της πληροφορίας, όπως ξεναγήσεις σε μία φυσική νοηματική γλώσσα ή σε μία ομιλούμενη γλώσσα, με ή χωρίς υπότιτλους. Επίσης, ένας επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να διακόψει ή να ξαναδεί το βίντεο μίας ξεναγήσης που παρέχεται μέσω ενός οδηγού. Η δημιουργία μιας ποιοτικής μαγνητοσκοπημένης ξεναγήσης είναι μία απαιτητική διαδικασία, η οποία χρειάζεται τη συμβολή ειδικών στην επικοινωνία και την πρόσβαση των κ/β ατόμων, στην ξεναγήση, στην ανάπτυξη σχετικών εφαρμογών, στην σκηνοθεσία και το μοντάζ βίντεο σε μία νοηματική γλώσσα (Chin & Reich 2006· Proctor 2005).

Εφαρμογές που ενισχύουν τη πρόσβαση των κ/β ατόμων: Ελλάδα και διεθνής χώρος

Σε αυτή την ενότητα, γίνεται μία ενδεικτική παρουσίαση των υπηρεσιών, όπως αυτές παρουσιάζονται στις ιστοσελίδες κάποιων μουσείων στην Ελλάδα και στο διεθνή χώρο και έχουν ως στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης των κ/β ατόμων. Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως η παρουσίαση των συγκεκριμένων χώρων είναι ενδεικτική καθώς μπορεί να υπάρχουν και άλλα μουσεία που προσφέρουν παρόμοιες υπηρεσίες. Επίσης, παρόλο που τα σχολεία (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση) επισκέπτονται μουσεία στο πλαίσιο των δράσεών τους, αυτό επίσημα δεν προβάλλεται από τις ιστοσελίδες των μουσείων και συνεπώς δεν είναι πάντα γνωστό τι ενέργειες γίνονται για την πρόσβαση των κ/β μαθητών ή φοιτητών κατά τις επισκέψεις τους σε αυτούς τους χώρους.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις ιστοσελίδες των περισσότερων μουσείων, σπάνια παρέχονται υπηρεσίες για την πρόσβαση των κ/β ατόμων σε συστηματική βάση. Το

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο οργανώνει ξεναγήσεις στην ελληνική και στην αμερικάνικη νοηματική γλώσσα και σε διεθνή νοηματική για επισκέπτες και τουρίστες που είναι κ/Β καθώς και εκπαιδευτικές ξεναγήσεις για μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου.

Στην Αγγλία 16 μουσεία και άλλοι χώροι πολιτισμού που εδρεύουν στο Λονδίνο έφτιαξαν το δίκτυο MAGIC μέσω της ιστοσελίδας του οποίου² ένα ενδιαφερόμενο άτομο μπορεί να ενημερωθεί για τις εκδηλώσεις που είναι προσβάσιμες σε άτομα που είναι κ/Β σε όλους τους χώρους που ανήκουν σε αυτό το δίκτυο. Επίσης, στην ιστοσελίδα, υπάρχει ένα βίντεο που δίνει πληροφορίες στην βρετανική νοηματική γλώσσα. Μετά την ολοκλήρωση μίας επίσκεψης δίνεται η δυνατότητα στους επισκέπτες να κάνουν σχόλια σχετικά με την επίσκεψή τους μέσω αυτής της ιστοσελίδας. Ενδεικτικά στο Βρετανικό Μουσείο οργανώνεται σε τακτικά χρονικά διαστήματα μία εκδήλωση για κωφά άτομα, παρέχονται πολυμεσικοί οδηγοί στη βρετανική νοηματική γλώσσα, ενώ εάν ένα κ/Β άτομο θέλει να παρακολουθήσει ή να συμμετέχει σε κάποια από τις προγραμματισμένες εκδηλώσεις ή εκπαιδευτικές δράσεις μπορεί να ζητήσει διερμηνέα αρκετές εβδομάδες πριν. Επίσης, χρησιμοποιούνται συστήματα ακουστικής ενίσχυσης (induction loops) τα οποία μπορεί να αποτελούν σταθερές εγκαταστάσεις σε συγκεκριμένους χώρους ή δυνατότητα να δανείζονται ως ατομικά φορητά συστήματα και επίσης παρέχονται εκπώσεις στα εισιτήρια για τους επισκέπτες με αναπηρία και τα άτομα που τους συνοδεύουν.³

Στην Tate Britain και στην Tate Modern χρησιμοποιήθηκαν για πρώτη φορά φορητοί οδηγοί σε μία νοηματική γλώσσα, οι οποίοι έχουν ποικίλα χαρακτηριστικά, όπως υπότιτλους και γλωσσάρι με τους σημαντικούς όρους. Επίσης, εκτός από τους φορητούς οδηγούς παρέχεται ταυτόχρονη διερμηνεία στη βρετανική νοηματική γλώσσα καθώς και βοηθοί χειλεανάγνωσης (Wilson κ.η.). Στη National Gallery, επίσης, παρέχονται πολυμεσικοί οδηγοί στη βρετανική νοηματική γλώσσα, υπότιτλοι σε διάφορα βίντεο, ταυτόχρονος υποτιτλισμός καθώς και γραπτές αποδόσεις των ακουστικών οδηγών.⁴

Στη Σκωτία, επίσης, τα μουσεία της Γλασκώβης μέσω μίας ιστοσελίδας παρουσιάζουν γενικές πληροφορίες για τα μουσεία και τους χώρους πολιτισμού της πόλης στη βρετανική νοηματική γλώσσα και στη διεθνή νοηματική ώστε κάθε ενδιαφερόμενος να γνωρίζει την πρόσβαση που θα έχει εάν επισκεφτεί αυτούς τους χώρους.⁵

Στην Ιταλία, το μουσείο του Βατικανού προσφέρει προγραμματισμένες ξεναγήσεις στην ιταλική νοηματική γλώσσα δύο φορές την εβδομάδα και επίσης υπάρχει η δυνατότητα πολυμεσικής ξενάγησης με τη χρήση φορητών οδηγών στην αμερικάνικη νοηματική γλώσσα.⁶ Στην Αυστρία, το Schoenbrunn Palace στη Βιέννη, επίσης, παρέχει φορητούς οδηγούς στην αυστριακή νοηματική γλώσσα και τη διεθνή νοηματική που πρέπει να ζητηθούν μετά από γραπτή αίτηση.

Στις ΗΠΑ, ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός μουσείων παρέχει υπηρεσίες που έχουν ως στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης των κ/Β στις δράσεις τους (Chin & Reich 2006).

Ενδεικτικά, το Metropolitan Museum of Art (MET) στη Νέα Υόρκη θεωρείται από τα μουσεία που παρέχουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου για άτομα με αναπηρίες συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που είναι κ/β. Το μουσείο απασχολεί δύο άτομα που είναι υπεύθυνα για θέματα πρόσβασης καθώς επίσης και για τον σχεδιασμό προγραμμάτων που απευθύνονται σε ένα όσο το δυνατόν ευρύτερο κοινό. Το μουσείο οργανώνει ξεναγήσεις στην αμερικάνικη νοηματική γλώσσα με παράλληλη διερμηνεία στην αγγλική γλώσσα για τους ακούοντες επισκέπτες αλλά και ειδικές ξεναγήσεις για οικογένειες με κωφά μέλη.⁷

Στο Smithsonian American Art Museum οργανώνονται ξεναγήσεις για κ/β επισκέπτες από κωφούς εθελοντές. Στις ξεναγήσεις διάρκειας 30 λεπτών οι εθελοντές παρουσιάζουν κάποια εκθέματα στην αμερικάνικη νοηματική γλώσσα και οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να σχολιάσουν και να συζητήσουν με τον ξεναγό τους γι' αυτά. Επίσης, οι παρουσιάσεις έχουν βιντεοσκοπηθεί, υποτιτλιστεί και αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του μουσείου για ενδιαφερόμενους που δεν μπορούν να επισκεφτούν το μουσείο. Τέλος, οι παρουσιάσεις είναι προσβάσιμες σε ακούοντες επισκέπτες μέσω διερμηνείας.⁸

Επίσης, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Βοστώνης, στο πλαίσιο ενός προγράμματος, παρείχε υπηρεσίες που είχαν ως στόχο την πρόσβαση των κ/β επισκεπτών τους. Καταρχήν, οι επισκέπτες είχαν τη δυνατότητα ξεναγής στην αμερικάνικη νοηματική γλώσσα με τη χρήση μίας φορητής συσκευής και επιπλέον με τη χρήση υπότιτλων και φωτογραφιών οι ενήλικες μπορούσαν να αποκτήσουν μία σε βάθος γνώση διαφόρων τεχνικών, επιστημονικών και άλλων θεμάτων αναφορικά με το Star Wars. Τέλος, δινόταν η δυνατότητα στους επισκέπτες να αξιοποιήσουν και να εμπλουτίσουν την εμπειρία τους στο μουσείο με την προσωπική ενασχόλησή τους στο σπίτι (Chin & Reich 2006).

Συμπεράσματα

Τα τελευταία χρόνια οι χώροι πολιτισμού και ειδικά τα μουσεία στο διεθνή χώρο έχουν αναπτύξει και προβάλει διάφορες δράσεις και υπηρεσίες που έχουν ως στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης των κ/β ατόμων. Μεταξύ αυτών των υπηρεσιών περιλαμβάνονται: προσωπικό με γνώσεις αναφορικά με την πρόσβαση κ/β ατόμων σε χώρους τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, παράλληλη διερμηνεία σε μία φυσική νοηματική γλώσσα, η οποία συνήθως πρέπει να ζητηθεί από πριν, φορητοί οδηγοί διαφόρων τύπων και τεχνολογιών που παρέχουν πολλές επιλογές όπως ξεναγής και πληροφορίες σε μία φυσική νοηματική γλώσσα, υπότιτλους, επεξηγήσεις, διαδραστικά παιχνίδια.

Οι περισσότερες από τις προαναφερόμενες υπηρεσίες εντοπίζονται συνήθως σε μουσεία που εδρεύουν σε μεγάλες πόλεις και προσελκύουν πολλούς επισκέπτες. Από την άλλη, σε πολλά μουσεία δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τα κ/β άτομα και αυτή φαίνεται να είναι η κατάσταση, επίσης, στην Ελλάδα, όπου, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, δεν υπάρχουν σχετικές υπηρεσίες.

Εξαιτίας της έλλειψης ενός νομοθετικού πλαισίου αναφορικά με την επικοινωνιακή προσβασιμότητα πολλών χώρων για τα κ/β συμπεριλαμβανομένων των μουσείων και ευρύτερα των χώρων πολιτισμού, της έλλειψης σχετικής χρηματοδότησης και της απουσίας προσωπικού με γνώσεις σε θέματα πρόσβασης κ/β ατόμων, οι ανάγκες των κ/β ατόμων δεν λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των προγραμμάτων και των δράσεων σε μουσεία.

Είναι επιτακτική ανάγκη, λοιπόν, η δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου που θα υποστηρίξει την πρόσβαση όλων των ατόμων και ειδικότερα τη γλωσσική και επικοινωνιακή πρόσβαση των κ/β ατόμων σε μουσεία και χώρους πολιτισμού. Επίσης, απαραίτητη είναι η οικονομική ενίσχυση των μουσείων για τον σχεδιασμό δράσεων που θα ανταποκρίνονται στην ετερογένεια των κ/β ατόμων. Αυτή η στάση από την πλευρά των μουσείων συνάδει με το σύγχρονο ρόλο τους, δηλαδή την προσέλκυση και την ενεργή εμπλοκή όλων των επισκεπτών στις δράσεις τους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bat-Chava, Y. (2000). "Diversity of deaf identities", *American Annals of the Deaf*, 145, 420-428.
- Chin, E. & Reich, C. (2006). "*Life in Translation*": Addressing deaf visitors in museums with an American Sign Language (ASL) multimedia tour. National Center for Technological Literacy. Museum of Science, Boston. Ανάκτηση 24.1.2017 από: <http://openexhibits.org/paper/life-in-translation-addressing-deaf-visitors-in-museums-with-an-american-sign24-language-asl-multimedia-tour/>
- Easterbrooks, S. & Baker, S. (2002). *Language Learning in Children who are Deaf and Hard of Hearing: Multiple pathways*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Foster, S. & Kinuthia, W. (2003). "Deaf persons of Asian American, Hispanic American and African American backgrounds: A study of intraindividual diversity and identity", *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8, 271-290.
- Johnson, K. (χωρίς ημερομηνία). *Accessibility for Deaf and Hard of Hearing Audiences at Cultural Institutions. A project access white paper*. Ανάκτηση 30.1.2015 από: http://www.artbeyondsight.org/mei/wp-content/uploads/WP_DeafAccess.pdf

- Jumma, N. (2009). *Hearing through Deaf Eyes. A study of Deaf culture and the accessibility needs of Deaf community in art museums*. MA thesis, The School of the Art Institute of Chicago. Ανάκτηση 30.1.2015 από: <https://www.scribd.com/doc/29772443/Hearing-Through-Deaf-Eyes-A-Study-of-Deaf-Culture-and-the-Accessibility-Needs-of-the-Deaf-Community-in-Art-Museums>
- Leigh, G. (2008). Changing parameters in deafness and deaf education. Στο M. Marschark & P. Hauser (Επιμ.), *Deaf Cognition: Foundations and outcomes* (σ. 24-51). Oxford: Oxford University Press.
- Marschark, M., Lang, H. & Albertini, J. (2002). *Educating Deaf Students: From research to practice*. Oxford: Oxford University Press.
- N.D.C.S. (2017). Tiredness in deaf children. Ανάκτηση 23.1.2017 από: http://www.ndcs.org.uk/family_support/education_for_deaf_children/education_during_school_years/tiredness.html
- Νικολαραϊζή, Μ. (2013). Καθολικός σχεδιασμός στη μάθηση και διαφοροποιημένη διδασκαλία: Η σημασία για τους μαθητές με αναπηρίες και/ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο Σ. Παντελιάδου & Α. Φιλιππάτου (Επιμ.), *Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές πρακτικές* (σ. 99-120). Αθήνα: Τόπος.
- Νικολαραϊζή, Μ. (2011). Η εκπαίδευση των κωφών/βαρήκων παιδιών: Η ανάγκη για ερευνητικά τεκμηριωμένες και αποτελεσματικές εκπαιδευτικές πρακτικές. Στο Σ. Παντελιάδου & Β. Αργυρόπουλος (Επιμ.), *Ειδική Αγωγή: Από την έρευνα στη διδακτική πράξη* (σ.135-184). Αθήνα: Τόπος.
- Nikolaraizi, M. (2007). “Analysing the concept of deaf identity”, *Hellenic Journal of Psychology*, 4, 185-204.
- Nikolaraizi, M. & Hadjikakou, K. (2006). “The role of educational experiences in the development of deaf identity”, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 11, 477-492.
- Nikolaraizi, M. & Theofanous, M. (2012). The strategical use of concept maps in reading comprehension of students who are deaf. Στο A. Cañas, J. Novak & J. Vanhear (Επιμ.), *Proceedings of the 5th International Conference on “Concept Mapping”*, Malta, 17-20.9.2012 (p. 406-413). Malta: University of Malta.
- Nikolaraizi, M., Vekiri, I. & Easterbrooks, S. (2013). “Investigating deaf students’ use of visual multimedia resources in reading comprehension”, *American Annals of the Deaf*, 157, 458-473.
- Proctor, N. (2005). Providing deaf and hard-of-hearing with on-demand independent access to museum information and interpretation through handheld computers. Ανάκτηση 30.1.2015 από: <http://www.archimuse.com/mw2005/papers/proctor/proctor.html>
- RNID (2001). *Promoting Access to the Curriculum for Deaf Pupils*. London: RNID.

- Rose, D. (2001). "Universal Design for Learning: Deriving guiding principles from networks that learn", *Journal of Special Education Technology*, 16, 66-67.
- Stewart, D. & Kluwin, T. (2001). *Teaching Deaf and Hard of Hearing Students: Content, strategies and curriculum*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Tomlinson, C. (1999). *The Differentiated Classroom: Responding to the needs of all learners*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Tomlinson, C. (1995). *How to Differentiate Instruction in Mixed-ability Classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- White book - Handbook of Guidelines for Making your Museum or Visitor Attraction Deaf-Friendly (χωρίς ημερομηνία). Ανάκτηση 30.1.2015 από:
<https://sites.google.com/site/museumsictdeaf/>
- Wilson, G. (χωρίς ημερομηνία). Multimedia tour programme at Tate Modern. Ανάκτηση 29.1.2017 από:
<http://www.museumsandtheweb.com/mw2004/papers/wilson/wilson.html>
- Yoshinaga-Itano, C. (2004). From screening to early identification and intervention: Discovering predictors to successful outcomes for children with significant hearing loss. Στο D. Power & G. Leigh (Επιμ.), *Educating Deaf Students: Global perspectives* (σ. 69-84). Washington, DC: Gallaudet University Press.

Σημειώσεις

¹ Ο όρος «κωφό-βαρήκοο (κ/Β) άτομο» αναφέρεται στο συνολικό πληθυσμό όλων των κωφών ή βαρήκοων ατόμων, ενώ ο όρος «Κωφό άτομο» (με κεφαλαίο Κ) αναφέρεται μόνο σε άτομα που ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών και έχουν πολιτισμική ταυτότητα Κωφού.

² Βλ. <http://www.magicdeaf.org.uk>

³ Βλ. <https://www.britishmuseum.org/learning/access.aspx>

⁴ Βλ. <https://www.nationalgallery.org.uk/visiting/access/deaf-hard-of-hearing>

⁵ Βλ. <http://www.glasgowlife.org.uk/museums/about-glasgow-museums/Pages/Welcoming-Deaf-Visitors.aspx#>

⁶ Βλ. http://mv.vatican.va/3_EN/pages/z-Info/Didattica/MV_Info_Didattica_05_sordi.html

⁷ Βλ. <http://www.metmuseum.org/events/programs/access/visitors-who-are-deaf>

⁸ Βλ. <http://americanart.si.edu/education/asl/>

